

РОЗДІЛ 11

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/89>

МІЖНАРОДНА ДУМКА ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИСВІТЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ НА ОФІЦІЙНИХ САЙТАХ СУДІВ

INTERNATIONAL OPINION AND RECOMMENDATIONS REGARDING COVERAGE OF INFORMATION ON THE OFFICIAL WEBSITES OF COURTS

Біла-Кисельова А.А., к.ю.н., суддя

*Білозерський районний суд Херсонської області,
сертифікований тренер**Національна школа суддів України*

У статті розкрита сутність деяких аспектів щодо ролі офіційних сайтів національних судів для висвітлення державницької позиції про судову владу України, формування уявлення про суд, повідомлення про розгляд справ. Виокремлено міжнародні стандарти, яких слід дотримуватися на національній площині та які регулюють питання висвітлення інформації в мережі Інтернет.

У дослідженні приділяється увага міжнародним документам, які мають сприяти висвітленню державними органами інформації про свою діяльність на національних площадках – офіційних сайтах. Автор надає рекомендації, яких слід дотримуватися під час опублікування будь-яких новин судовою владою України.

У роботі привертається увага до позиції Ради Європи щодо комунікації між громадою та владою. Так, Генеральна Асамблея Ради Європи в Резолюції 1970 (2014) зазначила про те, що «Інтернет збільшує ризики зловживань та спотворень, здатних загрожувати правам людини, верховенству права й демократії».

Також автор наводить приклади практики ЄСПЛ, яка тлумачить питання, що стосуються суспільного інтересу, а також відповідальності власника порталу за новини.

У роботі звертається увага й на те, що у 2016 році в рамках Європейського Союзу було підписано Кодекс поведінки щодо протидії незаконній мові ворожнечі онлайн. Підписанти, до яких належать Facebook, Microsoft, Twitter, Google та інші, погодилися взяти на себе зобов'язання переглядати більшість сповіщень протягом 24 годин та у разі потреби видаляти такий контент або обмежувати до нього доступ (Рекомендації Європейської Комісії С(2018) 1177 Щодо заходів ефективної протидії протиправному контенту онлайн).

Окрему увагу автор привертає до нового терміну в розрізі комунікації суд – особа, а саме «ланцюжок довіри». «Ланцюжок довіри» характеризує процес комунікації за допомогою правила трьох «Д» між судом та будь-якою особою, яка звернулася за захистом своїх прав та свобод: доступність, довіра, доброзичливість.

Зроблено висновок, що за допомогою сучасних інформаційних площадок, зокрема офіційних сайтів судів, має підтримуватися відкритий та інклюзивний діалог з усіма відповідними зацікавленими сторонами, щоб надати не тільки повну, об'єктивну інформацію про судову владу України та формувати уявлення про суд, а й висвітлювати повідомлення про розгляд справ з дотриманням прав людини.

Ключові слова: права людини, національний суд, імідж судової влади України, комунікація, міжнародні стандарти, «ланцюжок довіри», правило трьох «Д».

The article reveals the essence of some aspects of the role of official websites of national courts to cover the state position on the judiciary of Ukraine, the formation of the notion of the court, the notice of proceedings. The international standards that should be observed at the national level and which regulate the issues of information coverage on the Internet are highlighted.

The study pays attention to international documents that should help public authorities to cover information about their activities on national sites – official sites. The author provides recommendations that should be followed when publishing any news by the judiciary of Ukraine.

The paper draws attention to the position of the Council of Europe on communication between the community and the authorities. Thus, the General Assembly of the Council of Europe in its Resolution 1970 (2014) stated that “the Internet increases the risks of abuse and distortion that could threaten human rights, the rule of law and democracy”.

The author also cites examples of the case law of the European Court of Human Rights, which explains issues related to the public interest, as well as the responsibility of the owner of the portal for the news.

The paper also draws attention to the fact that in 2016 a Code of Conduct for Combating Illegal Hate Speech was signed within the European Union. Signatories, including Facebook, Microsoft, Twitter, Google and others, have agreed to review most notifications within 24 hours and, if necessary, to delete or restrict such content (European Commission Recommendation C (2018)). 1177 Regarding measures to effectively combat illegal content online).

The author draws special attention to the new term in terms of communication court – person, namely the “chain of trust”. The “chain of trust” characterizes the process of communication using the rule of three “D” between the court and any person who has sought protection of their rights and freedoms: accessibility, trust, friendliness.

It is concluded that with the help of modern information platforms, in particular, official websites of courts, an open and inclusive dialogue should be maintained with all relevant stakeholders in order to provide not only complete, objective information about the judiciary of Ukraine and to form an idea of the court. notification of human rights cases.

Key words: human rights, national court, image of the judiciary of Ukraine, communication, international standards, “chain of trust”, rule 3 “D”.

Постановка проблеми. Світогляд та особиста думка у будь-якої особи формуються завдяки уявленням про роботу державних органів України. Саме державні органи опікуються життям людей і забезпечують права й свободи людини відповідно до статті 3 Конституції України [1].

Європейський суд у справі «Ілдірим проти Туреччини» зауважив, що «...Інтернет став одним з основних

засобів реалізації громадянами свого права на свободу вираження поглядів та інформації, забезпечуючи їх таким чином необхідними інструментами для участі в діяльності та обговоренні політичних та інших питань, що становлять суспільний інтерес» [2].

На офіційних сайтах державних органів висвітлюється інформація, яка в подальшому використовується

та поширюється з коментарями в ЗМІ, на різних площадках в Інтернет-мережі та усно серед громадян в повсякденному спілкуванні.

Важливу роль відіграють незалежні та плюралістичні засоби масової інформації у нагляді за публічними справами й процесами від імені громадян, виступаючи важливими суспільства та сприяючи дискусії. Тому органи державної влади та посадові особи, які займаються наповненням офіційних сайтів державних органів, не лише беруть активну участь у формуванні уявлення про роботу того чи іншого державного підприємства, а й надають ЗМІ матеріал для подальшого обговорення.

Розглянемо більш детально, як налагоджена комунікація між громадянами та органами судової влади, а також інструменти, які слід використовувати для формування позитивної думки про суд у суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями налагодження комунікації з громадськістю, PR займаються науковці М. Антонов, В. Олійник., О. Кошова, М. Погосян та інші. Водночас дослідженню інструментів та розробленню методики, яку слід використовувати для формування суспільної позитивної думки про судову владу України увага не приділяється. Зрозуміло, що брак кадрів в судовій владі на 2020 рік є перешкодою для вчасного відправлення правосуддя, але інформатизація суспільства підштовхує суд розвиватися в новій площині та застосовувати нові інформаційні площадки. До таких належать як офіційні сайти судів, так і платформи: Zoom, Фейсбук тощо. Таким чином, в пріоритеті сьогодні є й заявлена нами тема.

Метою статті є виокремлення окремих проблемних питань, пов'язаних з висвітленням інформації на сайтах судової влади; запропонування методики використання інструментів, які мають застосовуватися з метою формування позитивної думки про судову владу України та підтримання державницької позиції в питаннях доступу до правосуддя.

Виклад основного матеріалу. 8 листопада 2017 року в Україні схвалена Концепція розвитку електронної демократії в Україні [3]. Така Концепція була прийнята з метою розширення можливостей участі громадян у процесі державотворення та державного управління за допомогою інструментів електронної демократії.

Водночас недостатня визначеність державної політики у сфері новітньої інформатизації судової влади України, недосконалість нормативно-правової бази, наявність цифрової нерівності та відсутність належного фінансування блокує налагодження нового комунікативного ланцюжка взаємодії осіб з органами державної влади на теренах сучасного інформаційного простору.

Крім того, деякі судові органи доволі часто самостійно сприяють певному «інформаційному дисбалансу» та провакують ЗМІ вдаватися до «інформаційного безладу».

Одним із таких прикладів можна зазначити висвітлення позиції зборів суддів з того чи іншого питання на офіційному сайті суду. Як мають сприймати громадяни такі новини з сайту суду? Чи можна вважати такі дії допустимими в розрізі дії Конституції України?

Провівши аналіз офіційних сайтів судів України, можна зазначити, що іноді інформація на сайтах має провакативний характер, неоднозначні відомості та суперечливі матеріали [4; 5].

Слід зазначити, що в Резолюції Генеральної Асамблеї Ради Європи 1970 (2014) «Інтернет та політика: вплив нових інформаційно-комунікаційних технологій на демократію» вказано таке: «Асамблея усвідомлює, що Інтернет збільшує ризики зловживань та спотворень, здатних загрожувати правам людини, верховенству права й демократії: Мережа акумулює в собі прояви нетерпимості, ненависті та насильства щодо дітей і жінок; вона підживлює організовану злочинність, міжнародний тероризм і диктатури;

Інтернет також посилює ризик упередженої інформації й маніпулювання поглядами та спрощує підступний моніторинг нашого приватного життя» [6].

У документі звертається увага й на те, що «Інтернет-сервіси збагатили та урізноманітнили джерела новин, полегшуючи доступ індивідів до інформації та прийняття їхніх рішень щодо найважливіших питань демократії ... Проте водночас інформаційний безлад – помилкова інформація, дезінформація, зловмисна інформація – може спотворити екосистему комунікації настільки, що ... можуть виникати істотні труднощі при прийнятті власних рішень внаслідок введення в оману, маніпулятивної та фальшивої інформації ...» (п. 144).

Отже, інформація на офіційних сайтах судів може створити небезпечний поштовх та підірвати розвиток та функціонування демократії в Україні.

Вважаємо, що наступні рекомендації щодо функціонування вебсайтів суду будуть корисними в умовах інформатизації судової гілки влади та розвитку офіційних вебсайтів.

Загальне право. Принципи.

Інтерфейс сайту має бути простим для сприйняття, а викладена інформація чітка та зрозуміла, попри те, який має жанр: повідомлення про розгляд справи, виклик, оголошення, звіт, інтерв'ю, репортаж тощо.

Інформація про будь-які заходи щодо участі суддів та суду в житті громади та країни, які висвітлені на офіційному сайті, можуть як сприяти утвердженню позитивного іміджу судової влади, так і мати «неоднозначний інформаційний зміст» та становити вектор на «інформаційний безлад». Тому слід дотримуватися принципу «нейтральності» під час викладення будь-якої інформації на офіційному сайті суду.

Також слід дотримуватися принципів, які діють в демократичному суспільстві щодо висвітлення повної, достовірної та об'єктивної інформації.

Варто розуміти, що будь-яка особа, яка звернулася до суду чи має намір це зробити, очікує від органів державної влади конкретних заходів, спрямованих на сприяння доступу до інформації про суд та його діяльність. Особливо це питання стосується людей, які проживають у сільській місцевості та географічно віддалених районах, а також належать до малозабезпечених верств населення та (або) є особами з особливими потребами.

Рівні можливості. Вільний вибір. Доступ до сайту та ознайомлення з інформацією на ньому – для усіх осіб (включаючи осіб з вадами зору).

Має бути забезпечений вільний вибір для особи отримати інформацію з офіційного сайту суду за допомогою зорового контакту чи за допомогою голосового повідомлення. Користувач офіційного сайту повинен мати свободу обирати інструменти для реалізації своїх прав. Водночас отримання такої інформації має бути персоналізовано для конкретної особи шляхом ідентифікації такої особи для уникнення отримання інформації з обмеженим доступом (з метою недопущення незаконного копіювання та збирання для приватних баз даних).

При цьому важливо організувати комунікацію через офіційний сайт таким чином, щоб не порушити право на приватне життя. Збір інформації, яка належить до «метаданих» (інформація, яка може надати більш повне уявлення про поведінку людини, її соціальні зв'язки та особисті уподобання), є порушенням прав людини за практикою ЄСПЛ. Існують ризики порушити право на приватність шляхом протиправного використання особистої інформації, що створюється архітектурою інтернету (пізнавальні архітектури), а разом із браком нормативного регулювання залишає громадян без ефективного правового ресурсу для захисту особистих прав.

Нормативні та організаційні вимоги. Відповідне законодавство (нормативні акти) мають регулювати порядок інформаційного наповнення офіційного сайту суду, а також відповідальність за функціонування сайту і забезпечення контролю за ними з боку вищого адміністратора.

Такі повноваження доречно надати підрозділу в ДП «Інформаційні судові системи».

Якщо наповнення офіційного сайту суду новинами та повідомленнями не унормовано відповідно до певного порядку, то неможливо дотриматися й принципу «інформаційної безпеки».

ЄСПЛ неодноразово звертав увагу країн на те, що будь-яка діяльність на території країни має бути забезпечена нормативним складником. Відоме правило («Не може бути адекватним для загального користування закон, якщо неможливо передбачити як саме він буде діяти») буде діяти лише за наявності нормативного акту. Не можна визнавати адекватним у сучасному інформаційному просторі існування платформи під назвою «офіційний сайт суду» без положення про функціонування вебсайту та правил висвітлення на такій платформі інформації.

Прозорість і зрозуміла мова. Громадянин, будь-яка особа має бути поінформована чітко і простою мовою:

- про місце (точну адресу) та точний час розгляду своєї справи;
- часовий графік роботи установи;
- витяг з закону про те, яким чином будь-яка особа може реалізувати свої права в суді;
- відомості про адреси пунктів надання безоплатної правової допомоги;
- відомості про платформи, які використовує суд для «відправлення правосуддя на відстані» під егідою: «Сучасний суд це насамперед послуга, а не фактичне місце»;
- відомості про розташування кімнат, які надає в користування суд особам для укладання мирових угод (проведення зустрічей з адвокатом тощо) чи для долучення до процесу медіації;
- відомості про визначене місце в суді, яке дозволяє залишити великогабаритні речі (у разі наявності).

Для взаємодії та комунікації сторони із судом слід застосовувати усі засоби зв'язку, які доступні.

Надійність і захищеність системи. Адміністрування. Орган адміністрування повинен бути відповідальним за належне забезпечення інформаційної платформи суду з урахуванням критеріїв: доступність, надійність, придатність до використання, безпека системи.

Слід пам'ятати, що кожен співробітник суду, який отримав доступ для розміщення інформаційного матеріалу на платформі, що належить судовій владі України, має розуміти усі ризики. Оцінювати ризики та протидіяти їм відповідними заходами, особливо тим ризикам, що впливають на формування негативної суспільної думки щодо судової влади та її роботи, має також керівник апарату суду.

У суді має бути розроблений комплексний календар звітності щодо інформативного наповнення офіційного сайту суду. При цьому слід забезпечити суворий контроль у зв'язку з наданням доступу на розміщення інформації, запровадити процедуру звітування, посилити координаційну роботу у зв'язку з викладенням повідомлень між керівником апарату суду та суддівське самоврядування, сформувати структурований та сталий підхід до викладення інформації на офіційному сайті з метою дотримання балансу у векторі «підзвітність суспільству – незалежність (авторитет судової влади)».

При цьому слід вести постійний аналіз та перегляд роботи офіційного сайту та використовувати (впроваджувати) міжнародний досвід.

Не можна не зазначити про негативні явища, які пов'язані з висвітленням інформації щодо роботи органів суддівського самоврядування (щодо висвітлення роботи як окремих суддів, так і робочих питань між колегами), що замасковано під свободу доступу до діяльності судової влади. Адже це не має нічого спільного з необхідністю оприлюднювати таку інформацію.

Необдумані кроки у вигляді висвітлення «гарячих новин» на сайті суду можуть:

- становити серйозну загрозу для формування викривленої суспільної думки про суд та судову владу України;
- перетворювати таку інформацію на «товар», що надалі негативно буде впливати на формування поглядів на суд;
- пропагувати фальшиву інформацію та мову ворожнечі.

Саме тому не можна не зазначити про те, що у 2016 році в рамках Європейського Союзу було підписано Кодекс поведінки щодо протидії незаконній мові ворожнечі онлайн [7]. Підписанти, до яких належать Facebook, Microsoft, Twitter, Google та інші, погодилися взяти на себе зобов'язання переглядати більшість сповіщень протягом 24 годин та у разі потреби видаляти такий контент або обмежувати до нього доступ (Рекомендації Європейської Комісії C(2018) 1177 щодо заходів ефективної протидії протиправному контенту онлайн).

У справі «Delfi AS v Estonia» Європейський суд з прав людини розглянув питання відповідальності порталу, який «висвітлює новини ... коментарі, що були розміщені під однією із публікацій» [8].

Отже, адміністратор (особа, яка уповноважена на розміщення будь-якої інформації на сайті суду) має не допускати висвітлення новин, які могли б опосередковано вважатися такими, що сприяють розвитку мови ворожнечі між судом та громадянами.

Підсумовуючи викладене, вважаю доречним запропонувати метод комунікації, який має ґрунтуватися на доброзичливому ставленні, доступі до правосуддя, довірі громади суду та став би «ланцюжком довіри» між особою, яка звернулася до суду (планує звернутися) та судом – правило трьох «Д» (доступність, довіра, доброзичливість).

Ланцюжок довіри – процес у комунікації, який покликаний забезпечити ефективний комунікаційний взаємозв'язок між особою, яка звертається за необхідними державними послугами та судом, водночас забезпечуючи особі доступність до суду (доступність), довіру до суду (довіру), доброзичливість сторін у процесі комунікації (доброзичливість).

Висновки. За допомогою сучасних інформаційних площадок, зокрема офіційних сайтів судів, має підтримуватися відкритий та інклюзивний діалог з усіма відповідними зацікавленими сторонами, щоб надати не тільки повну, об'єктивну інформацію про судову владу України та формувати уявлення про суд, а й висвітлювати повідомлення про розгляд справ з дотриманням прав людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Рішення у справі Їлдірим проти Туреччини URL: https://mmdc.ru/praktika_evropejskogo_suda/praktika_po_st10_evropejskoj_konvencii/akhmet-yildirim-protiv-turtsii-ahmet-yildirim-v-turkey/.
3. Концепція розвитку електронної демократії в Україні URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text>.
4. Сайт Вищого антикорупційного суду URL: https://hcac.court.gov.ua/hcac/info_sud/competence/.
5. Сайт Білозерського районного суду Херсонської області URL: <https://bz.ks.court.gov.ua/sud2102/>.
6. Резолюція Генеральної Асамблеї Ради Європи 1970 (2014) «Інтернет та політика: вплив нових інформаційно-комунікаційних технологій на демократію». URL: <https://rm.coe.int/elections-digital-technologies-human-rights/16809fa91c>.
7. European Commission Recommendation C(2018)1177 on measures to effectively tackle illegal content online URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/commission-recommendation-measures-effectively-tackle-illegal-content-online>.
8. Рішення у справі Delfi AS v. Estonia (no. 64569/09) 16 June 2015. URL: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/delfi-as-v-estonia/>.